

Szerkesztőség és kiadó-hivatal:

Budapest, V. ker. főút 30. sz.
II. emelet, 18. ajtó,hová az előfizetési pénzek, kézira-
tok és felszólamlások küldendők.Bérmentetlen levelek el nem
fogadtatnak.

Kéziratok vissza nem küldetnek.

SZOMBATI UJSÁG.ZSIDÓ VALLÁSI, KÖZSÉGI, TÁRSADALMI ÉS KÖZMŰVELŐDÉSI
HETILAP.**Előfizetési díj:**Egy évre 6 frt
Fél évre 3 „
Negyedévre 1 „ 60 kr.
Egyes szám 12 „**Hirdetési díj:**Egy kéthasábos petsor . . 10 kr.
Többszörös hirdetésnél . . 7 „
Nyilttér sorja 20 „
Bélyegdíj 30 „
minden beigtatás után.**Tartalom:** A budapesti izr. kézmű- és földművelési egyesület. (Képpel). — A budapesti országos rabbi-seminarium. Rosinger Mártontól. — A türelmetlenek. — Program szerint. Braun Józseftől. — Bibliai fejtegetés. Steiner Ignácztól. — Az izr. felekezeti iskola és a vallásoktatás. Schlesinger Lipóttól. — Levelezések. Különlélek. — Szerkesztői posta. — Szépirodalmi csarnok: Jokli. Szentesi Rudolftól**A budapesti izr. kézmű- és földművelési egyesület.**

A biblia és talmud valamint az ókori történet egyhangulag a mellett tanuskodnak, hogy az ipar és földművelés sok századokon át főfoglalkozását képezte a zsidó népnek. Így volt ez míg e nép önálló államot képezett; de még szétszórtságában is egész hévvel ragaszkodott megszokott életmódjához, mert ezzel bölcseink amaz intézésének hódolt, mely azt mondja: „Szeresd a munkát és gyűlöld a tanítási hivatalt.“

Csak midőn a középkor zsarnokai a zsidó népfajlealáztatását tüzték ki céljául s minden megengedett és meg nem engedett eszközzel oda működtek, hogy a zsidókat az emberiség páriáivá lealacsonyítsák, szünt meg kebelőkben az iparral és földműveléssel való foglalkozás, mert megfosztották mind azon eszközöktől, mikkel e becsületes életmódot folytathatták volna.

A szellemi sötétség e korszaka az emberiség gyálatára sok századokig tartott; nem csoda tehát, ha mély nyomot hagyott hátra a rabigában sinlett néptörzsön.

De valamint a sötét éjt a verőfényes nappal váltja fel, úgy váltotta fel a zsarnokság korszakát a humanitásé. Az emberiség jóvá iparkodott tenni, mit az elődök vétettek: s felszabadult a rabszolgaságban szenvedő zsidó bilincsei alól.

A jobb kor, a humanitás hatása nálunk is érezhetővé vált s azon tényezők között, melyek hazánkbeli hitsorsosaink társadalmi helyzetét javítani és ilyen módon az egyenjogositást előmozdítani segíték, nem utolsó volt a „nehéz kézműveket és a földművelést a magyarországi izraeliták közt terjesztő egyesület.“

Ezen egyesület keletkezése a negyvenes évek elejére

esik, tehát azon korszakra, mely hazánk történelmében egyike a legfontosabbaknak. A politikai és társadalmi élet új jobb irányu fejlődésnek indult, a hazafiui lelkesedés minden egyes honpolgárt, de még a zsidó nempolgárt is önzéstelen s buzgó tevékenységre serkenté.

A nemzet újjászületésének tavasza volt ez, mely a kiaszott parlagot varázs kertté változtatta.

Pedig vajmi sok parlag s miveletlen térség volt itt, melyet a szellem varázsekéje még meg sem érintett. De a felébredt nemzedék serényen felkutatott mindent, mi hasznavehetőnek látszott s azt ifju hévvel s szeretettel gondozása alá vette.

Tudvalevő dolog, hogy hazánk műipara, valamint a nemzetgazdaság többi ágai jóval hátrább állottak a nevezett korszakban a többi civilizált államokéinál. Emelése céljából alakult meg a „Magyar iparegyesület“, melynek tagjai között a nemzet minden osztálya képviselve volt. Hogy hitsorsosaink sem hiányoztak ott, hol a haza boldogításán fáradoztak, bizonyítja Kossuth Lajosnak, a nevezett egyesület igazgatójának egy jelentése, mely az egyesület által 1842-ben rendezett iparműkiállításról szól s a többek közt felemlíti, hogy a gyár-
ipar az izraeliták részéről aránylag bővebben volt képvisel-

Dr. Schoenberger Ármin.

ve. Így Oesterreicher Dávid szódát és gyapju-szövetet. Fischer Mór kitűnő porcellán díszedényeket herendi gyárából, Goldberger Sámuel festett vásznakát, Schönvald Hermann*) pótkávémutatványokat, Deutsch testvérek (Pozsonyból) fénymázás bőröket állítottak ki, míg a kézművekre nézve még a szabók és vargák között is hiába keres az ember a jelentésben zsidó nevet; csupán az aranymű-

*) Később kikeresztelkedett.

vesek közt fordul elő két aradi izraelita: Brühl Moricz és Schönfeld Sámuel, kiknek elseje dicséret oklevelet is nyert.

Ezen kiállítás azonban csak arra szolgált, hogy ipardolgában való szomorú állapotainkat felderítse s ezt belátva, az iparegyesület minden erejét arra fordította, hogy a maga elé tűzött magasztos célt minél jobban megközelíthesse.

És a zsidók, kik az országnak még polgárai sem voltak, szívesen segítettek volna a házát buzgó törekvésében, de — a türt és tolerált zsidót keresztény mesterember be nem fogadta tanoncznak s ha valamiken be is fogadta, a czéh fel nem szabadította s így legfelebb mint kontár tengődhetett életét, mire pedig csak kevesen adták rá magukat.

Ily körülmények között saját körükben igyekeztek a zsidók a kor igényeinek megfelelni s e célból az ország majdnem valamennyi nagyobb községében egyletek alakultak; Pozsonyban már jóval előbb 1820-ban keletkezett olyan.

A pesti hitközség — tudatában annak, hogy mint az ország legnagyobb hitközségét őt illeti e tekintetben is a vezérszerep — egy nagyobb szerű egylet létesítése céljából nevezetes alaptókékat gyűjtött, melyet az ügy körül fáradozó bizottságnak rendelkezésére bocsátott.

De azon férfiakra, kik e vállalattal foglalkoztak, felette nehéz feladat várt, mert egyletet alakítani, mely tagjainak kézzel fogható anyagi hasznot nem nyújt; tanoncokat toborzani oly mesterségekre, melyek a nevelésben gyökerező szokásokkal homlok egyenest ellenkeznek s e mellett még a boldogulás lehetőségét is kétségessé teszik; leküzdeni a középkori inhumanitásnak még fenmaradt azon előítéleteit, melyek a ker. mesterekből s különösen a czéhekből még ki nem haltak: mind meg annyi akadályok voltak, miknek legyőzése csak oly férfiaknak sikerülhetett, kik hitfelekezetiükön és hazájokon teljes szívvel és lélekkel csüngtek.

Az egylet 1842-ben megalakult, de az alapszabályok jóváhagyása sok nehéz akadály elgördítése után csak 1847-ben történt meg.

Méltatlanságot követnénk el, ha e helyütt meg nem emlékeznénk azon férfiakról, kik az egylet megalakítása és felvirágoztatása körül nagy érdemeket szereztek maguknak.

Az egylet első elnöke dr. Jacobovics Fülöp hírneves orvos és nemes emberbarát vala, ki e tisztséget 1849-ben történt Bécsbe költözéseig viselte. Utódja Kern Jakab 1864. október 4-én bekövetkezett haláláig állott az egylet élén és e tevékeny, ernyedetlen buzgalmu, nemes szívü férfi vezetése alatt virágzott az csak fel valóban. Az egylet kedvelt gyermeke volt; gyermeke, mert alkotásában övé volt az oroszlanrész. Ennek szentelte ő egész erejét, pénzét; érte szenvedett számtalan kellemetlenséget zsidóktól, nemzsidóktól és hatóságoktól egyaránt.

Ennél fogva neve mindenha elválaszthatatlanul össze is lesz forrva az egyletével.

Az ő halála után Weisz M. A., kinek az egylet alakulása s gyarapodása körül nem csekély érdemei voltak, vette át az elnökséget, ki 1875. november 4-én bekövetkezett haláláig nagy egyszerűséggel vitte e físzet.

Venio nunc ad fortissimum virum. Elérkeztünk

hősünkhöz, azon férfihoz, ki az egyletet a modern kor színvonalára emelte, ki annak mai alakulását megadta, mely képessé teszi bármely hasonczélú egylettel versenyezhetni. Igaz, hogy az idők és viszonyok jobbra fordulása nagyban elősegítette fáradozásait, de értelmes kezelése, nemes buzgalkodása és lelkes hazafisága nélkül azok hatása valószínűleg meddő maradt volna.

1875-ben dr. Schoenberger Ármint vette át az egylet igazgatását, miután már 17 éven át részint mint tiszteletbeli titkár és ügyész, részint mint aligazgató szellemi mozgatója volt az egyletnek.

E férfi, ki mindenkor szíves örömet, a legtisztább önzetlenséggel, időt, fáradságot és anyagi áldozatokat nem kimélve szolgált és hathatósan előmozdította az egylet érdekeit, valóban méltó arra, hogy nagy érdemei megörökíttessenek a zsidóság évlapjaiban.

Dr. Schoenberger Ármint szül. 1830. január 30-án Szécsényben (Nograd megye.) Tanulmányait Pesten és Bécsben végezte. A bécsi egyetemen elnyervén a jogtudori fokozatot, gyakorlatát hosszabban a bécsi cs. k. országos törvényszéknél folytatta, hol auscultáns lett. 1854-ben visszatérvén Pestre, az időközben elnyert képesítés daczára az ügyvédséget, mint zsidó, nem gyakorolhatta önállóan. Végre 1856-ban ő felsége rést törvén a régi előítéletek sötét elveiben, többször fogadván őt kihallgatáson, kinevezte ügyédnek Pestre. E szerint dr. Schoenberger volt az első zsidó ügyv. Magyarországon.

Midőn a magyar zsidók egyenjogosításával e hazában új szellem kezdett meghonosodni hitsorsosainkban, a nemes honszeretet és haladás szelleme, ő volt az első egyike, ki e szellemet a vezetése alatt álló egyletbe is átplántálta. Az egylet újabbkori intézményei és reformjai az ő kezdeményezéseinek és buzgó tevékenységének köszönik létüket. A hazafias szellem, mely az intézményt környezi, csakis az ő szellemének visszfénye. Az egylet anyagi gyarapodása és pártolóinak szaporodása nagy részt bölcs vezetésének eredményei. S e fáradság, e buzgóság, e nemes törekvés párosulva a leghőbb hazafissággal és emberszeretettel a vártnál nagyobb mérvben már is megtermék nemes gyümölcseiket. Több ezer zsidó kézműves, kik országszerte műhelyeket alapítottak s hitsorsosaikra példaadólag hatottak olyannyira, hogy manapság alig van iparág, melyben a zsidók nem szereplnének, — hirdeti ékesszólan az intézmény áldásos működését. S ha e kézművesek és iparosok első sorban a haza javát iparkodnak előmozdítani és a magyar névnek hirt szerezni, ugy ez érdemben bizonyára dr. Schoenbergernek nagy mérvben van része. El is ismerte ezt az egylet, midőn a f. é. márczius 25-én tartott közgyűlésén érdemeinek elismerése jeléül, 25 éves egyleti működése alkalmából egyhangulag az egylet tiszteletbeli elnökéül élethossziglan megválasztotta.

De dr. Schoenberger Ármint nem csupán ezen egylet körül szerzett érdemek diszítik. Kiváló helyet foglal ő el a fővárosi társadalomban is. A fővárosi municipumnak egyik tekintélyes tagja; 25 évet meghaladó idő óta a pesti izr. hitközség képviselőjének, illetve választmányának tagja. Hosszabb időn át tiszteletbeli ügyésze, tanügyi bizottságának egyik legszakavatottabb és legbuzgóbb tagja és a hitoktatási iskolaszéknek elnöke. És egyébként is társadalmi állásánál fogva, ügyvédi gyakorlatában, magánéletében és viszonyaiban kifejtett példás jelleme által, nemkülönben áldozatkész és bőkezű jótékonyosságával köztiszteletet és rokonszenvet vívott ki magának.

Az ily életet, az ily pályafutást teljes joggal felhasználhatja az író példa gyanánt azok számára, kikre egykoron ugyan e munka fog nehezedni, mely most a jelenkor jeleseinek vállát terheli; hadd buzduljanak rajta és iparkodjanak megérlelni keblükben ugyanazon nemes tulajdonokat, mik ezeket diszítik.

Midőn ezennel képünket befejeztük, keretbe is akarjuk illeszteni. S e keretet azon érdemes férfiak képezik,

*nem, hanem Bécsi Jura ügyje!

kik az érdemduis igazgatót a legönzettelenebbül támogatják működésében. Ezek közt kiváló helyet foglalnak el: Beer Salamon aligazgató, Bloch Mór pénztárnok, dr. Kern Tivadar iskolai ügyosztályi elnök, Fleischl József ellenőr, Beer Jakab iroda főnök, Stern Adolf, Lemberger Mór gazga, Leitersdorfer Lipót felügyelő, dr. Farkas Emil iskolai felügyelő, dr. Feuer Dávid egyleti orvos, Krámer Sámuel, Nagel Ármin, dr. Reich Ármin iskolai felügyelő, Schwab László, Wahrmann Sándor és különösen az egylet derék titkára, Mandel S., ki már 18 év óta szolgálja az egyletet.

S midőn ezennel hősünktől szívélyesen bucsut veszünk s lelkünk mélyéből kívánjuk, hogy az ég még sokáig tartsa meg hazánk és felekezetünk javára, nem zárhatjuk be sorainkat a nélkül, hogy a „budapesti izr. kézmű- és földmívelési egyesületet“, mely jótéteményeit az egész országra kiterjeszti, a haza összes zsidó községeinek figyelmébe és pártfogásába ne ajánlanók.)*

A budapesti országos rabbi-szeminarium.

Büszkén, minként a Libánon cédrusa, emelkedik a Józsefváros bodzafa utcájában, nem messze Thália templomától az istennek és a tudománynak szentelt templom, a szeminárium palota-épület.

Nem jelöli homlokát semmiféle felirat. Nem árulja el külseje, hogy falain belül a hazafiasság és tiszta valóság szent oltárán isten által felkent papok a magyar társadalom és a hazai zsidóság felvirágoztatását célzó áldozatokat hoznak. Szerény és önzetlen munka folyik ott, magas eszmék realizálásán buzgólkodnak nemeslelkű, tiszta jellemű tanfériak. Valódi lelki pásztori hivatással vezérlik ott a nagyratörő, olthatatlan tudományt szomjuhozó ifjakat a tiszta erkölcs pályáján az istenismeret és világtudomány kiapadhatatlan forrásához.

Valamint hajdanában Czionból, úgy nemsokára onnan buzog majd ki tudomány és ismeret; mint a ragyogó nap, úgy fogják majd onnan a világosság sugarai fénnel és dicsőséggel betölteni a magyar zsidóság eddig ködborította messze láthatárát. Onnan fakad üdv a magyar Izraelre, ott van a kutfő, melyből zilált állapotaink, sokfelől veszélyeztetett álláspontunk közepette vigaszt és reménységet merithetünk.

Mily mennyei gondolat az, ha elképzeljük, hogy már közel néhány év mulva mély tudományossággal és helyes irányu képzettséggel bíró magyar rabbi fogják a hazai zsidóság vezetésének magasztos mánkáját átvenni, a kik hazafias de egyszersmind vallásos szellemben fogják istennek szent igéjét a szószékről gyönyörű, zengzetes anyanyelvünkön hirdetni, a kik világosságot terjesztendnek magok körül környezetükben és irtó háborut fognak izenni a sötétségnek, a veszélyes tudatlanságnak, az elfogultságnak és a vallási conservatismus bagolyköseinek.

Mily emelő már a gondolat maga is, hogy a magyar rabbi szónoki tehetségük hódító varázsával és nagymérvű tudományosságuk befolyása által egyházból és iskolából, a zsidó vallási és társadalmi életből egyaránt minden penészt el fognak távolítani, és meleget és világosságot, a tenyészésnek e két fontos tényezőjét terjesztvén, új lendületet adnak hazánk zsidóságának és új virágzásra fogják indítani a zsidó vallás-életet, magas hivatásának vezéreszméi valóításának útjára fogják terelni a zsidóság szellemét és tevékenységét. Fel fogják ébreszteni lethargikus álmukból fagyos közönyben tespedő hitsorsosainkat, lelkesedve és buzdítva kijelölik a pályát, melyen önboldogulás és a közjó előmozdítása céljából

*) Kötelességünknek tartjuk hálásan felemlíteni, hogy az egylet történeti adataira nézve Mandel S. egyleti titkár urnak irt dolgozata szolgált forrásul, mely a Tenczer Pál által 1869-ben kiadott Albumban látott napvilágot. Szerk.

haladniok kell, megismertetik velök a zsidóságot magát, annak dicső multját és magasztos missióját, felköltik benne a szunyadó önértetet, edzeni fogják az ész fegyvereivel és a természet eszközeivel mindennemű külső vihar ellen.

Ők lesznek hivatva, Magyarországon a zsidók közt általános szabadelvüséget, magyar érzést és tudományt terjeszteni. Határtalan kiterjedésű a működési tér, mely rájuk vár, mert ámbár a magyar zsidóság tulnyomó nagy része hazafiasság és szabadelvőség tekintetében bátran kiállja, a versenyt a hazánk bármely felekezetéhez tartozó honpol árokkal, mindazonáltal szemügyre vévén egynémely hátramaradt vidéket, tekintve a korszellemnek mindinkább követelőbben fellépő szükségleteit, még mindig igen sok tenni való van hátra. Ne leplezzük saját gyengeségeinket, de valljuk be, mert

מכסה פשעיו לא יצליח ומודה ועווב ירחם

Csak a multkor kellett nagy megbotránoztatással hallanunk Kolozsvárott orthodox, Szolnokon neolog zsidók által elkövetett embertelen visszaélésekről*) melyeknek gyógyítása már-már a legsürgősebben kell, hogy eszközöltessék. A hyperorthodoxismus oktalan makacsságát nem elég ostoroznunk, ellensulyoznunk, hanem a józan ész hatalmas fegyverével lehetőleg gyengitenünk, fokozatonként irtanunk kell. Pusztítani kell a gyomot, hogy a hasznos ültetvény viruljon. A vakbuzgó orthodoxok sötét nézetei valóságos lidércnyomásként nehezülnek a zsidóság életműködésére. Modern rabbijaink oda fognak idővel hatni, hogy az értelmetlen orthodoxok jobb meggyőződésre térjenek, proselytákká fognak előbb utóbb változni.

Vallásunk vezércsillagai oly tündökölve fognak ragyogni, hogy legelkeseredettebb ellenségeink, a legelfajultabb erkölcsű antiszemita is látási képességet fognak nyerni a hirtelen erős fény által, a hazug nyelvek elnémulnak — reméljük — nemsokára, örökre. Nem úgy benső, sokkal veszélyesebb ellenségeink, a haladás, a cultura ellenei, a szóban levő intézet létre ozóira és fentartóira átkokat szóró obscurus álprófétáink. Jajgatni és tiltakozni fognak majd, de meghallgattatás nélkül, mert a szabad gondolkozás, a józan értelem mindinkább nagyobb tért hódítanak, mihez majd még a rabbi hatalmas meggyőző ereje, ellenállhatatlan varázsu szónoki héve, hő lelkesedése és általános tekintélye járul majd, mindannyi célhoz veszető eszköz a vakbuzgóság és sötétség elhárítására.

A szórszálhasogató kicsinység apostolainak tábora napról napra, szemlátomást csökkeni fog, villámgyorsasággal terjedni fog a jó, a mi szép és üdvös egyházban iskolában, a családban és a társagolomban. A zsidó magyarok mindannyian hazafiasak, erényesek, szépért nemesért lelkesedő emberek, minden áldozatra kész honpolgárok lesznek.

Egy művelt, felvilágosodott zsidóságot látok képzeletemben a jövő század kezdetén egész Magyarországon.

És hogy ebbeli reménységem nem pusztá ábránd szüleménye, arra nézve biztos garantiát nyujt a rabbi-szeminarium tantestülete és a nagyreményű tanuló ifjuság. Ismerem a tanári kart, melynek minden tagjában nemes jellem, fenkölt lelkület és valódi atyai szeretet egyesül. Ismerem a növendékeket, kik szorgolomban, kitartásban és buzgóságban versenyeznek egymással. Végtelen tudvány, vas szorgalom, (az éjjelt nappalt a szó szoros értelmében egygyé téve) lánglelkesedés, hivatásuk iránti teljes odaadás, ezek legjellemzőb vonásaik.

Isten áldása lebegjen a humanitás és szabadelvőség szelleme emelte intézet fölött, környezze tovább is a szeretet és a vallásosság nymbusa, hogy erősödjék

*) A szolnoki hir az általunk közzé tett czáfolat szerint alap-
talannak bizonyult. Szerk.

általa hitünk, hogy a magyar izrael védbástyája legyen mindennemű ellenség ellen. Válják diszére felekezetünknek és hazánkknak, legyen nemtője isteni vallásunknak, döntse le végképen a köztünk és a kereszténység közt fenálló válaszfal maradványait és hozza meg Magyarország és a hazai zsidóság üdvére a hittelekezetek egyenlőségét, a békét és testvéri szeretetet!

Rosinger Márton.

A türelmetlenek.

Ugy hisszük, alig van ember, ki a zsidó lap szerkesztését az élet kellemetességei közé számítja, pedig csak igen kevés ember, még a műveltebbeket sem kivéve, képzelheti magát bele a mi helyzetünkbe.

Tudva levő dolog, hogy az ismert közmondás — „A hány fej annyi ész“ — leginkább a zsidók vallásbeli nézeteire alkalmazható; mert mindegyiknek más-más a meggyőződése. Az egyik a legelavultabb szokást, mely egy szállal sem gyökerezik a vallástörvényben, szentnek tartja, a másik a leglényegesebb erkölcs-vallási törvényt mellékes dolognak tekinti; nem csoda tehát, ha a szerkesztő nem tud mindenkinek inyére cselekedni.

De ez még csak hagyján volna; hisz rendesen hitvallással köszönt be a lap a világba s így tudhatja az olvasó közönség, mit várhat tőle. A ki az általa képviselt elvet nem követi, ne olvassa.

Vannak azonban, a kik az ily, elvükkel meg nem egyező lapot mégis olvassák; ezektől azt várná el az ember, hogy respectálják az ellenvéleményt, ha a magukénak tiszteletben tartását követelik. De biz azt hiába várja az ember, mert a legtöbben oly türelmetlenek, hogy tűzzel vassal volnának képesek kiirtani mind azokat, kik nincsenek az ő pártjukon. Igen természetes, hogy az ily emberekkel borzasztó mód meggyülik a szerkesztő baja, ha még oly részrehajlatlan.

Lapunk mult számának szerkesztői póstájában volt egy üzenetünk, mely a t. olvasót állításunk igazságáról meggyőződhetette s ime szószerinti eredetiségében közlünk egy levelet, melyet a napokban kaptunk, de csakis azért közöljük, hogy meggyőződjék a t. olvasó közönség azon gyanúsításokról, melyekkel a zsidó lapszerkesztőt önhibája nélkül illetik. Ime a levél:

Lepsény 25 Márcz 1883.

Tisztelt szerkesztő ur!

A szomboti ujsággal megvagyunk már elegendve inkább olvasok egy antiszemita ujsogot mert ezen ujság csak a zsidóság ellen van az mind egy orthodox vagy haladó zsidó mind egy Istóczi ur csak minden zsidóra haragszik ha valaki zsidó akor lenni akor a mind Mozes parancsolt kel tartoni de maguk se zsidok se keresztények az ujságát ne küldje többé Lepsénybe nem szeretik olvasni

tisztelője

Szomboti ujság olvasója.

A tudatlanság rendesen karöltve jár az arczátlan-sággal, ezt mutatják az imént közlött sorok is s azért nem is tulajdonitunk e szemtelenségnek valami komolyabb fontosságot.

De ha már valaki oly szemtelen, akkor legyen legalább bátorsága magát megnevezni, hogy tudja az ember, ki előtt — köpjön ki.

Ha jól sejtjük, az illető nem is előfizetője lapunknak és csak mások kegyéből olvassa azt; mert Lepsényben csak két előfizetőnk van s ezek után tudakozódva, azt mondták, hogy egyikök sem képes ilyesmire.

De ha ezek egyike is volna az illető, még akkor sem vonnók vissza szavunkat, sem nem tágitanánk egy tapodtnyt elvüktől; mert rossz koldus, a ki egy ház nélkül el nem lehet s rossz katona, ki az üres puska elől megretten. Mi mind ezek daczára eddigi utunkon fogunk haladni, a ki nem tart velünk, maradjon el.

Programm szerint.

E czim alatt az „Értesítő“ a két utóbbi számában a tanítók özvegyeinek felsegélyésével foglalkozik.

Fölöslegesnek tartom bővebb fejtegetését ezen eszmének, mivel Löffler Jónás valamint Szontágh Jenő kartárs urak ezen szövetkezet szükségessé voltát már bebizonyították. Én részemről nagyon pártolom az eszmét és szükséges is volna már, hogy egy ilyen intézmény létre hozassék, mert ha mi magunk nem gondoskodunk családunk jövőjéről, bizton mondhatom, hogy más nem fogja tenni. A zsidó tanító anyagi helyzete oly szomorú, hogy semmi körülmény között nem marad halála után annyi, a mi a család jövőjét biztosítaná. Ezért t. kartársaim azt kérdezem önöktől, hogy miért ne szerepeljen a tanító „önsegély“-egylet a többi egyletek közt? És miért ne legyen tagja minden zsidó tanító egy ily szövetkezetnek, melynek czélja legdrágább kincsünket, családunkat a nyomor és végveszély ellen megvédeni?

Ezeknek előrebocsátásával bátorkodom még Szontágh kartárs ur czikkére vonatkozólag egy kérdést koczkatatni. A nevezett kartárs a többi közt ezeket mondja: „Azon tag családja, mely tag csak 5 éven át fizette illetékét, a bekövetkezendő halál esetére 50 frtra tarthat igényt.“ Komolyan hiszi tisztelt kartárs ur! hogy az 50 frttal meg lesz mentve az özvegy a nyomortól? S ha az illető kartárs a szövetkezetbe való belépése után 1 vagy 2 évvel hal meg, vajjon mi történik családjával? Talán a községhez vagy az államhoz forduljon segítségért?

Ennélfogva kötelességemnek tartom a t. szerkesztő ur engedelmevel a szóban levő ügyre saját tervemet is előterjeszteni. Tervem röviden a következő: Mivel Magyarországon 2200 zsidó tanító működik, törekedjék az orsz. izr. tanító egyesület 1000 tanítót zászlaja alá csoportosítani. Az 1000 tanító kötelezze magát 10 évig, minden évben tagsági díjúl 1 frtot fizetni, magától értődik, hogy 10 év lefolyása után 10000 frt az „önsegély“-egylet alapja; 10 évig bekövetkezendő halálesetekhez pedig minden tag kötelezze magát 50 krt a központba beküldeni, így kapna az özvegy 500 frtot, melylyel keserves életét némileg enyhítené.

Tudom, hogy lesznek kartársak, kik az 1000 tanítónak csoportosítását lehetetlennek fogják tartani; az aggályt a következőkkel bátorkodom eloszlatni: Ugyanis bizassék meg minden megyében egy tanító, kinek feladata legyen a megyében lévő zsidó tanítókat ezen üdvös, nemes és jövőnkre nézve nagy befolyásu egyesületnek zászlaja alá csoportosítani s hiszem, hogy minden zsidó tanító e cél iránt lelkesülni fog, lelkesülni pedig azért, hogy netáni halálesetre azon megnyugtató tudatban zárhatja be szeméit, hogy családja nem lesz a nyomornak kitéve.

Ez az, a mit bátor volnék indítványozni. Fel tehát t. kartársaim! lelkesüljünk az eszméért s szóljanak minél többen e tárgyhoz, mert csak egyesült erővel vihetünk véghez ily nagy munkát.

Tisza Földváron, 1883. márcz. 25-én.

Braun József.

Bibliai-fejtegetési tanulmányok.

Irta: Steiner Ignác, Léván.

(Folytatás.)

Igy állván a dolog, kérdés; miért fejezi ki a sz. irás a tágabb értelmű tilalmat e korlátolt terminussal

גְּדִי בְּחֵלֶב אֲמֵן? Nézzük meg közelebbről e mondatot; Mit tapasztalunk? A gimel, beth, aleph betüket, vagyis az alphabetum visszás sorrendjének három első betűit, melyek az érintett tanmódnál fogva egyenes sorrendűekké is váltak, látjuk a szók kezdetein. Az előttünk való terminus tehát ezen tanmód szemmel tartása mel-

lett, egy mindenkit érdeklő tilalmat népszerű formában akar közölni. Ez az oka a kizáró szók használatának.

Lehet, hogy ebbeli felfogásunkan tévedtünk, de annyi mindenestre áll, hogy Mózes idejében az alpha- betum jelenlegi sorrendje már ismeretes volt. Igen természetes, hogy némely szónál akár az illem- akár az opportunitásra való tekintetből a szomszédos betűk egymással fölcseréltek. Így mondatik: (Kronikák II.

36, 16.) **מלעבים במלאכי האלהים**, mely első szónak értelme bizonyára: gunyolni, mint II. Kron. 30, 10., ahol

מלענים mondatik, nyilván való, hogy az első idezetnél isten angyalaira való tekintetből egy kevésbé sértő szó alkalmaztatván, a gimel a beth-tel helyettesített, a második idézetnél csak közönséges futárokról lévén szó, a kifejezés eredeti alakjában megmaradt. **אטון מצרים**

érthetetlen szó, némely szótáríró s commentator „bissusra magyarázza, a nélkül, hogy számot tudna adni: miért? (Példab. 7, 16.) Nézetem szerint a Példabeszédek írója „bissust“ (**יִסּוּס**) nem akarta használni a görögök iránti ellenszenvből vagy más okból, úgy hebraizálta tehát az idegen szót, hogy a beth, jod és szamech betűket az előző aleph, teth és nun betűkkel felcserélte, így keletkezett az **אטון** szó. Kétségtelen, hogy több szó a sz. írásban így leli magyarázatát.

Az **אֵת בֵּשׂ**-féle tantételről azt hiszem, hogy a talmudtanítókra vagy a tradíció útján átszármazott, vagy pedig természetes érzéktől vezéreltetve hozták azt javaslatba. (Sabb. 104, a.) A többször érintett tanmódnál fogva, mely szerint hol aleph, hol a thav első betű gyanánt szerepelt, önként kínálkozott az eljárás, hogy a két sorrendbeli betűk egymással felcseréltesenek. Politikai jellegű beszédeknel, hol a tárgy nem mindig valódi nevén volt megnevezhető, ezen helyettesítés igen czélszerűnek bizonyult, mert a beavatottak érthették, a nélkül, hogy valamely kellemetlenségtől kelle tartaniok. Jeremias folytonos érintkezésben volt a babiloni számüzöttekkel. (Jer. 10, 11.; 29, 1. 31.) Babilon elleni, kifakadásait könnyen érthető okoknál fogva félig-meddni fátyolba kellett burkolnia. Az általa használt **שֵׁשׁ** szó (u. o. 25, 26.), mely egyébként érthetetlen, az **אֵת בֵּשׂ**-féle

kulcsal **בְּבַל**-re fejlődik. Ugy látszik, hogy ezen meg- fejtési mód oly könnyűnek s egyszerűnek tartott, hogy a próféta később a rejtélyes szókat már csak változa- tosság kedvéért használta. (I. Jer. 51, 1. ahol **לֵב קָמִי** Rasi szerint **אֵת בֵּשׂ** alkalmazása mellett a. m. **בְּשָׂדִים**.)

Kár, hogy a talmudtanítók fejtegetési eljárásukban a történeti mozzanatok nem méltatták kellő figyelemre. Így pl. Kohelet könyvét Salamonnak tulajdonítják, holott közelebb lévén a bibliai korszakhoz, a valónak kiderítése nem nagy fáradságukba került volna. Nyel- vezet, irány, világnézet: mindezekben nem ütköznek meg, vagy legalább úgy tesznek, mintha meg nem ütközne- nek. Más részt azonban nem lehet tagadni, hogy történet dolgában néha helyes felfogással s finom tapintattal bir- tak. A királyok II. könyvének 3. fejezetében olvassuk, hogy Jehoram izraelita és Jehosafat judaeabeli király se- gittetve az edomita királytól hadat indítottak Mésá, Moáb királya ellen. Ez nem birván ellentállani a szövetségese- nek 700 harczossal nekirohant az edomita királynak, de sikertelenül. Ekkor fogá elsőszülött fiát, ki u r a l k o d a n d ó v a l a h e l y e t t e, és szentelé égőáldozatul a köfalon. Ezért nagy harag (Graetz szerint: dögvész) támadt Izraelben, úgy hogy abba hagyták őt és vissza- tértek az ő hazájokba. Bölcseink magyarázata szerint Móab királya saját fiát hozta áldozatul, jöllehet a szö- vegből az is hiolvasható, hogy kirohanása alkalmával az edomita király fiát ejtette hatalmába s azt égette el.

És csakugyan Hamburger J. Real-Encyclopaedic cz. művében (I. 744.) úgy fogja fel a dolgot, mintha Mésá az

edomita trónörököszt elragadta s ő vele engesztelte volna ki istenét, mely tette által a megszálló táborban egyenet- lenkedést támasztott, úgy, hogy a megszállást abban hagyták. Igaz, hogy aki a történetet csinálná, úgy beszélne azt el. Nem tudom, mi birta e tudós urat ez eltérő felfogásra, de annyi bizonyos, hogy az egyszer tévedt, mert Mózes I. könyvének 36. fejezetében az edo- mita királyokról közölt sorrendből kitűnik, hogy Edom országában csak választott királyok uralkodtak, s a felsorolt 8 király között egyszer sem fordul elő azon eset, hogy valamelyik hirályt fia követte volna az országlásban. Nem lévén okunk föltenni, hogy Jehoram idejében Edom országának alaprendje megváltozott volna, bölcseink részére kell állnunk, kiknek véleménye szerint az áldozatnak bemutatott trónörökös nem Edom, hanem Moáb királyának fia volt, daczára annak, hogy a törté- netnek lefolyása az elsőt bizonyítani látszik, s nem tud- juk hová magyarázni a szövetségek táborában támadt haragot. De mint mondtuk, nem mindig veszi a talmud a történeti mozzanatot utbaigazításnak. Ezen előzmények után engedje meg a nyájas olvasó, hogy rátérjünk ama tárgyra, melyet jelen közleményünkben czélul kitűztünk magunknak.

(Folyt. követc.)

Az izr. felekezeti iskola és a vallásoktatás.

(Folyt. és vége.)

A hitoktatás ügyében legelső izben történt felszó- lalásom leplezetlen vádat tartalmazott azon kartársaim ellen, kik részint saját hibájuk, részint mások mulasztása következtében a roskadó félben levő vallásépületnek tám- oszlopai vagy nem lehetnek, vagy lenni nem akarnak. Jöllehet, némelyek szavaim miatt boszankodtak, míg mások tán számalmasan mosolyogtak, de azért állításom megczáfolva nem lett s ilyképen nincs okom annak valódiságát kétségbe vonni. Ha azonban közelebbről vizsgáljuk a dolgot nem szabad egészen az illető tani- tókat kárhóztatni, mert a létező hibák nem annyira nekik róhatóak fel bűnül, mint inkább az illető községek- nek, mivel ezek a héber tantárgyak tanítása és általában a vallás ügyében oly megbocsáthatatlan közönyösséget tanusítanak, mely az uralkodó miseriákat nemcsak hogy meg tűri, de azoknak egyenesen ajtót nyit. A mai felvi- lágosodott korszakban ugyanis az irányadó osztály lélek- öllőnek tekinti a szegény ártatlan gyarmekeket elavult és izevesztett traditionális dolgokkal zaklatni, sőt a netán másként gondolkodó községi tagok akaratának elfordi- tására az általános hazafisággal nyergelik fel azt a pegazust, melynek széles hátán azután valamennyien elférnek. Mert mi türes-tagadás, manapság a hazafiság azon universalis örv, mely minden a vallás ellen elkö- vetett véteknek szemfödél gyanánt szolgál. Avagy nem észlelhetjük minden pályázat-hirdetésben, hogy csak bizonyos félenkséggel, tartozkodással kívántatik a pályá- zótól a héber nyelv ismerete is, de sokszor egészen mellőzik ezen passust, nehogy a keresztény olvasótól hazafiatlansággal vádoltassanak.*) De miért állítják a német nyelvet egy sorba a magyarral? Erre nagyon könnyű a felelét. A német nyelv még mai napon a keresztény előtt is bir értékkel az életben, de a héber- nek legfőlebb a vallás dolgaiban volna némi alkalmazása, és ha a reformatorok óhajtása beteljesedik, egészen hasznavehetetlenné válik. Nyilvánvaló tehát, hogy majd- nem minden iskolában a héber tantárgyak azok, melyekre legkevesebb gondot és sulyt fektetnek. Erről a leendő tanító már a képzőben bir tudomással, nem csuda tehát,

*) Ez szerintünk téves felfogás. Ott, a hol a pályázótól nem kívántatik héber ismeret, rendszeren külön héber tani ó van alkalmazva. Különben e vád leginkább az orthodox községeket illeti, mit té- nyekkel tudnánk bebizonyítani. Szerk.

ha azon tudatban, hogy a héber tantárgyakban való járatlansága korántsem akadályoztatja életpályáján, erre nem is fordít figyelmet és alig lép ki a világba, már is megszült a hazafiság új apostola, ki fennen hirdeti, hogy a tanító legszentebb és legfőbb kötelessége a hazának jó és hasznos polgárokat nevelni, de hogy mint zsidó tanító egyszersmind jó és vallásukhoz hűséggel ragaszkodó zsidókat neveljen, az nem áll codexében, mert hisz a szülők ezt nem iktatták oda és nem is törődnek vele, ha gyermekeik mindjárt született Tamások maradnak a héberben. És ha akadnak is itt-ott olyan szülők, kik óhajtanák gyermekeiket egész zsidó nevelésben részesíttetni és a héberben a lehetőségig taníttatni, ennek teljesítését a tanító jó szándékától szívesen elfogadná, ha miudjárt az amugy is bőkezűen megszorított tanórákat még nehánnyal megtoldóná, de ezért külön áldozatot hozni senkinek esze ágába sincsen. Igen, bizonyos dolgokban való hallgatásért, vagy kiabálásért Izrael fiai lelkesülten bőkezűek szoktak lenni, de ős nyelvünk ápolására és szent hitünk tanítására egy fillért sem költhetnek. Husz-harmincz évvel ezelőtt, mikor még országszerte a Cheder virágzott és a Melamed lengyel jargonban tartott előadásának hatalmas doronggal vagy pálczacsomaggal adott nyomatékot, szívesen fizettek 20—30 frtot s még többet egy Chumesgyerekért, meg kétszer annyit egy Gemára gyermekért és most, midőn tiszta értelmes nyelven, a paedagogia elvei alapján nyerhetnének oktatást, senki sem talál többé gyönyörűséget abban.

A mondottakból kitűnik, hogy a tanítók kellő szakavatottsága még mindig nem lenne elegendő bajunk orvoslására, mert hiába akarnánk tanítani, ha nincs kit. Mindenekelőtt hát a községeket kellene bód-álmukból fölébreszteni, mi első sorban a lelkipásztorok, a rabbik feladata, kiknek a rendelkezésükre álló minden eszközzel oda kellene hatniok, hogy a **למדתם את בניכם** magasztos tant a néppel valósítsák. Szükséges volna továbbá, hogy minden rabbi alapos paedagogia ismerettel birjon, mely őt aztán a tanítás felügyeletére ex officio feljogosítaná. Nem lesz azután okunk a tanítókat vádolni, de nem is fogunk többé panaszkodni, hogy iskoláinkban minden egyéb inkább, mint zsidó szellem uralkodik. De hogy az időtől ki ne fogyunk, ha a héber tantárgyakat, mint a tanítás leglényegesebb részét, vesszük, t. barátom **Margarethen** Izrael e lapok 1. számában megjelent cikkének 1. és 2. pontjában ajánlott tervét elfogadom annál is inkább, mivel a szokásos módszer, miszerint nálunk már a 3—4 osztályban a törvényszabta tananyaggal meg nem elégedve a gyermekek szellemének megfeszítésével minden más felekezeti iskolát tulszárnyaljuk, nemcsak az amugy is elegendően igénybe vett erőnket haszontalan elfecsérli, de egyenesen a héber tanítás megcsonkítását vonja maga után. A 6 osztályu rendszer bármely kisebb községben is létesíthető, ha a szülők a zsidó iskola iránt legalább annyira lelkesülnének, mint hajdan a Cheder iránt. A többi pontokat illetőleg csak épen az ellen van kifogásom, hogy M. barátom az orthodoxoknak extra kosztot akarna nyújtani, én pedig azt tartom, hogy az iskola ügyében még a neologoknak sem szabad megfélejtkezniök, mivel tartoznak a zsidó névnek és ha csakugyan van szükség még egy zsidó tanító-képző létesítésére, ám állítsák fel az összes zsidóság üdvére, de egyelőre az arra hivatottaknak különös figyelemmel kellene lenni arra, hogy a fenálló zsidó képző nemcsak névleg szerepeljen, hanem mint olyan minden tekintetben meg is feleljen a követelményeknek, hogy beteljesedjék mindnyájunk óhaja **”ובל העם הזה על מקומו יבא בשלום”**

Schlesinger Lipót.

ig. tanító.

LEVELEZÉSEK.

Devecser, 1883. márcziushó 28.

T. szerkesztő ur!

Becses lapjánakak f. é. márczius 24-én kelt 12. számában a devecseri hitközség elnöke, **Steuer** ur tollából származott cikkre kötelességemnek tartom, mint szintén ugyanazon hitközség tagja, az igazság érdekében némi megjegyzéseket tenni. A cikkben elég megfontolatlanul devecseri antiszemitákról van szó; — kik pedig valóságban nem léteznek, kik ellen **Steuer** ur, mint mondja, bátran sikra szállt annak idején. A szíves olvasó bizonyára tudni óhajtaná, miben állott a „bátor sikraszállás.” Elmondom. **Steuer** ur kifundálta bölcsen, hogy ő neki és társainak egy külön cigánybanda szükséges. Hozatott tehát egyet. Midőn aztán egyszer az ő bérelt sörödejében a nagyobb részt keresztény urakból álló mulató társaság a régi megszokott devecseri cigánybandát hívatta oda játszani, a barna fiuk régóta táplált boszujoknak akarva kifejezést adni az ellen, ki nekik szerény keresetmódjuknak concurrentiát csinált, egész tüzzel rákezdték a hep-hep nótára, **Steuer** ur ezen felbőszülvén a cigány primás hegedűjét botjával összezúzta. A scandalum meg volt. Megkezdte **Steuer** ur, folytatták azután éretlen sihederek az utcán ablak beverések által, de a melyek szinte határozottan személyek és nem általában hitsorsosaink ellen voltak irányulva. Már pedig a mit egy két rakonczátlankodó, egy két kiválasztott személyiség ellen cselekszik, azt az egészre kiterjeszteni, és általában a devecseri keresztényekre az antiszemitizmus vádját oda kiáltani véleményem szerint oly tapintatlan, oly ferde eljárás, melyre rosszalásunkat nem tudjuk elég méltóan kifejezni. Mennyiben lehet itt antiszemitákról szó? s kit illeti a felelősség azokért a mik történtek? ítélje meg az elmondottakból a higgadt, elfogulatlan olvasó. Ez volt **Steuer** urnak ama hősiességének az ő képzeletében élő antiszemiták ellenében, melynek rossz következményeit mi devecseri lakosok mindnyáján éreztük. Ez volt az a bátor elszántság, melylyel **Steuer** ur ép úgy kudarcot vallott, mint most újabban a laska sütés történetével.

Talán vannak **Steuer** urnak oly keresztény ismerősei, kiknek szemében a laska agiója leszállt volna? nem hiszem; de azt tudom, az határozott meggyőződése, hogy a kiknek én küldök, azok a keresztények mind őszinte megtiszteltetéskép fogják elfogadni. S azért kötelességemnek tartom ünnepélyesen tiltakozni azon vád ellen, mintha mi keresztény testvéreinkkel ellenséges viszonyban élnénk, sőt határozottan kijelentem, hogy Devecserben még a csak némileg mivelte körökben is nem található egyetlen egy oly elfogult antiszemita, kinek valamikor csak eszébe is jutott volna hitfeleink zaklatása, vagy a köztünk fenálló egyetértés felforgatása. Kötelességemnek tartom tiltakozni az ellen, hogy valaki merész kezekkel igyekezzék felbolygatni békés viszonyainkat, rontani akarjon, ki építeni nem tud. — Inkább komoly okból ajánlom **Steuer** urnak, hogy a helyett, hogy viszályt akar előidézni ott, hol eddig, hála isten, nem volt, sokkal helyesebb lesz — sőt égető szükség van rá — hogy saját hitközsége belügyeinek alapos és gyökeres rendezése által igyekezzék helyre állítani az egyetértést ott, honnan az, fájdalom, az ő bölcs vezérlése alatt nyomtalanul eltávozott.

Egy hitközségi tag.

Dunapataj, 1883. ápril hó 3-án.

Tisztelt szerkesztő ur!

Szíveskedjék következő soraimnak lapjában kis tért engedni.

1880. octóber havában mint tanító ide jöttem lakni; egy napon az iskola előtt állva, előttem egy igen szép testes nő ment el; ezt megpillantván akaratlanul ezen szavakra fakadtam: „beh csinos, kövér egy menyecske

ez!“ „Kérem ez nem menyecske, ez még leány és pedig még igen fiatal, csak 12 éves“ felelé rá egy bizonyos egyén, kivel épen beszélgettem. Komolyan mondja ön azt? kérdém. „Komolyan bizony“ — replicált az a bizonyos.

Három hónap letelte után, és pedig 1880. deczember végén volt szerencsém három napig a helybeli sarat gázolni, azon célból, hogy 140. házszám felvételével, az akkori népszámlálásban — a mit a többi helybeli nemzsidó tanító a várostól megtagadott — segídezni.

A szóban levő 12 éves leány családja kerületemhez tartozott és alkalmam volt fent nevezett csinos leányt színről-szinre bámulhatni és magamnak a valóról meggyőződést szerezhetni

Ma ez a leány 15 éves és ha netán ilyenféle erős testü, ismeretlen és erőszakos halállal kimult nőnek éveit kellene biróilag megállapítani, vagy ilyenről szakértő véleményt adni — bizonyos függetlenségi hősek és tudósok minden kétség nélkül 30—35 évesnek mondanák azt. *)

A leánynak neve Bán Julia, apjái Sándor, a ki, mellesleg mondva, városunk egyik legelőkelőbb polgára.

A mondottak szolgáljanak azok tapasztalatai gyarapítására a kiket illet — —

D. D.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Halálozás.** A pápai izr. hitközség egyik legderékkebb tagja, Schlesinger Lipót, pipa gyáros m. hó 29-én életének 74. évében jobb létre szenderült. E hir, valamint bennünk, ugy mind azokban fájdalmas érzést keltett, kik a derék embert ismerték. Pedig vajmi sokan vannak, kik, ha személyesen nem is, de névleg jól ismerték őt, mert a civilizált világban csak kevés dohányzó ember van, ki az ő gyarából kikerült pipát nem szítt volna. Ha a boldogultnak más érdeme nem is volna, minthogy az általa üzött iparágat oly virágzóvá tette e hazában, hogy az ó- és újvilág tőlünk kénytelen e cikket vásárolni, máris eleget tett volna emberi és polgári kötelességének. De voltak ő neki még egyéb érdemei is, miket különösen a pápai zsidó község körül szerzett. Nincs az ottani községben oly intézmény, melynek ő gyámolítója s meleg pártolója nem lett volna, különösen, ha az a haladás céljainak előmozdítására szolgált. O egyike volt Löw Lipót legintimebb embereinek s élet-halál harczot küzdött a nagy férfiú érdekében. Midőn néhány évvel ezelőtt Pápán újból keletkezett neolog község, ismét egyike volt az elsőnek, kik az eszme megvalósításán fáradoztak. Nem volt tanult ember, de volt józan esze, mely sok tudománnyal felért; nem volt hízogó és mégis zsidó és keresztény egyaránt tisztelték és kedvelték emberi jósága és jellemessége miatt. Mindene, a mije volt, vagyona, becsülete maga szerezte magának saját szorgalma és erkölcsi folytán. Pedig mily kevesen vannak azok, kik manapsággal dicsekedhetnek, hogy ugy mint ő, tőlük telhetőleg megfelelték volna emberi, hívői és polgári kötelességöknek! S mégis igen sok keserves perczei voltak szegénynek az utolsó években, de a legkeservesebb lehetett reá nézve az, hogy legidősb fia, Zsigmond, ki egészen az ő nyomdokait követte és a virágzó üzletnek máris vezetője, lelke volt, szintén a sir felé közeledett és csakugyan egy nappal halála után követte is a sirba. Legyen mindkettőjöknek könnyü a föld s részesítse az egek ura őket az örök életben; a hátramaradt gyermekek és testvéreket pedig vigasztalja azon tudat, hogy atyjokat és fivéroket mindenki csak tisztelettel említheti s hogy különösen az első oly jó nevet hagyott számukra hátra, mely, ha meg

*) A Trajtlerek meglehet, de a tudományos szakértő nem a tszat után itél.

Szerk.

fogják becsülni, mindig diszökre fog válni. Béke lengjen poraik fölött.

— **A legboldogabb ember,** így írják a „Nemzet“ f. hó 4-iki számában, ma széles Magyarországon bizonytal. Az a Weisz Áron nevű peéri lakos házaló zsidó, a ki — mint annak idejében közöltük — bizonyos Zakharia Mihály nevű 10 éves fiúnak, ezelőtt 10 évvel lett eltüntetése miatt már-már az eszlári sakterek sorsára jutott. Az „áldozat“, ugyanis, a kinek „ritualiter kiontott vére“ Aronunkra kiáltott, legközelebb mint ép, erős és egészséges 20 éves fiatal ember, Szatmármegye K.-Darócz községéből előkerült; a hol a lefolyt tíz év alatt egy „becsületes sváb embernél“ olyan jó szolgálata volt, hogy — mint mondja — „falujára sem emlékezett vissza többé, s egyáltalában nem kívánczozott haza.“ Most is csak illetőségi bizonyítványáért jött, s csakis két napig részesíté „aggodó“ atyját a viszontlátás örömeiben. Hanem hát Weisz Aronnak ez is elég.

— **Harstein Áron** nyiregyházai lakos, a nyiregyházakállói utvonalon, egyik körakás mellé huzódva, egy életjel nélküli embert talált; akit is azonnal kocsijára vett és Nagy-Kállóban a város birájának szolgáltatott át. A szerencsétlen félholt embert a bíró ápolás és orvosi elbánnás alá vétén, kevész idő alatt vissza lett adva az életnek. Igaz, hogy Harstein Áron csak emberi kötelességét teljesítette, a midőn az említett félholt egyént Kállóba szállította; mindazáltal megérdemli, hogy eme humánus cselekménye a nagy közönség tudomására jusson.

— **Halálozás.** A sárrétben olvastuk, hogy Milicz er Salamon szt. györgyi tekintélyes izraelita vagyonos polgár rövid, de súlyos betegség után, jobb létre szenderült. A fáma azt hirli, hogy a megboldogult végóráiban tetemes vagyonából helyi, ugy mond a nevezett lap, vallás-különbség nélküli jótékony célra is figyelmet érdemlő hagyományt tett. A jó tett önmagában hordja a jutalmat, melyért most már az elhunyt gyászoló családját fogja megilletni a közelismerés. Béke hamvaira!

— **A pápai betegsegélyző zsidó nőegylet,** mult héten tartotta rendes évi közgyűlését. Ezen egylet több mint 80 év óta üdvös tevékenységet fejt ki a szegény nőbeteg körül. Fennállásse óta mindig kerülte a nyilvánosságot, ugy hogy a tagokon kívül alig van valakinek tudomása az egylet létezéséről; pedig megérdemli, hogy indőnk nt a sajtó is foglalkozzék e hasznos egylettel. Tagok csakis nők lehetnek. Jelenleg van az egyletnek közel 350tagja. Az utolsó közgyűlésen megválasztattak a következő urhölgyek: elnöknek Berger Ferencznél alelnöknek dr. Löwi Lászlóné, pénztárnoknak Wolf, Lipótné, válaszmányi tagoknak és beteglátogatóknak: Herz Dávidné, dr. Koritschner Lipótné, dr. Rechnitz Edéné, Rechnitz Salamonné, Rechnitz Mórné, Sauer Jakabné, Schlesinger Mórné, Steinberger Lipótné, Steiner Ignáczné és Wittmann Ignáczné.

Szerkesztői pósta.

P. S. Szolnok. Sorait csak ugy közölhetnök, ha a fölhozott tényeket megzafolná. Sz. ur tényekkel állt elő az ön állításai ellenében s ha személyét érintette is, ugy azokkal kapcsolatban kénytelen volt vele. Ön azonban csupán az ő személyével foglalkozik és egyetlen egy szóval sem igyekezik állításait meghazudolni; ez nem polémia, legalább nen tárgyilagos polémia s így kénytelenek voltunk sorait félre tenni. De nehogy részrehajlónak tartson bennünket, kinyilatkoztatjuk, hogy bármikor helyt adunk sorainak, ha a fölhozott tényeket hiteles adatokkal meg tudja zafolni.

D. D. Dunapataj. Szerencsétlenség bennünket máskor is ott helyi vagy környékbeli tudósításokkal. A többire magánlevélben.

I. J. Czepléd. A kért számokat elküldtük. Hozza isten!

R. J. Moór. Már rég tudtuk, hogy a tanítók el nem türik az ellenvéleményt.

K. B. Pápa. Levelink elkerülték egymást. Üdvözlek benneteket.

L. A. Veszprém. Az nem oly égbe kiáltó bün; a zs dók ugy sem a veszprémmegyei naptárban kutatják, mely szakaszát a bibliának olvassák szombat. Az egész csak arra mutat, mily kevésfontosságot tulajdonított a naptár szerkesztője a zsidó dolgoknak

SZÉPIRODALMI CSARNOK.

Jokli.

(Rajz egy szomszéd kis sváb faluból.)

Szentesi Rudolftól.

(Folytatás)

Voltak ugyanis tekintélyes tanácsülő férfiak, kik Jokli ezen felszaporodásában veszélyt szimatoltak a közőra nézve és tamáskodtak benne, ha vajjon jog szerint megengedhető-e a Joklinak, hogy lovat, szekeret tartson, nem ütközik-e ez az ország törvényébe?

Okoskodtak ők pedig illetékesen:

A törvény megtiltja a Joklinak, hogy állandóan megtelepedjék és saját házzal birjon: már pedig, ha a Joklinak taligája van, akkor állandóan a taligában lakik ergo — az a taliga az ő háza; miután pedig a ház a törvénybe ütközik, törvénybe ütközik a taliga is . . .

És ez összeütközésben valószínűleg szilánkokra forgácsolódott volna Jokli taligája, ha véletlenül fogytán nincs a bor a kupában, és az ülés fel nem oszlik, mielőtt a Jokli ügyében bíró uramék végleges megállapodásra juthattak volna.

Mennyi gyötresnek és kinzásnak volt Jokli utonutfélen kitéve, míg a publikum az ő új életmódjához hozzá szokott. Hányszor nem vágták ketté hámsztrángját! Hányszor nem fordították fel kezdetleges járművét! Mi mindent nem követtek el rajta, mennyi pogányságot, embertelenséget! . . . És mindez csak arra szolgált, hogy a Jokli és lova közt fenálló barátságos viszonyt még szorosabbra fűzze. Gyöngédebb gazdát mint a Jokli, hálásabb cselédet mint a Toncsi képzelni sem lehet. Csoda dolgokat beszéltek faluszerte kölcsönös ragaszkodásukról egymáshoz. Joklin megesett olykor, hogy koplalt, de soha a lován; mert a Toncsi először is nem volt válogatos, széna hiján megette a szecskát, szecska hiján a szilvát, babót, kenyeret, hust (még ha „tréfi“ volt is) és másodsor: volt esze neki, és ha gazdája olykor (a szegény ördög nehéz alvású volt) el akarta aludni a hajnali abra kolást, a Toncsi addig ránczigálta, míg fel nem ébredt, a minek a Jokli mód nélkül örülni tudott.

A ki ismeri a sváb faluk természetét, az tudni fogja, hogy nincs az a sváb falu, a hol évente legalább egyszer bucsut ne tartanak. Jokli ösztönszerűleg távol tartotta magát a népelet e pezsgő nyilvánulásaitól.

— Garázdák, ha józanok — gondolá — hát még ha bekáfoltak. Nem engedte magát a haszon reménye által elcsábíttatni, hanem elkerülte azt a helységet három napi járóra, a mennyire csak lehetett.

Hogy, hogy nem: egyszer mégis megesett rajta a szerencsétlenség. Gondatlanul belement a bucsuba. Jehova megverte vaksággal. Csak akkor vette észre magát, mikor a falu kellő közepén stációzott és az otromba suhanczok körülfogták a taligáját és mindent elkövettek, hogy sodrából kihozzák.

Jokli hagyta őket imposztorkodni és próbált vásárt csapni. Hiába, nincs az a rossz, a minek jó oldalát ne lehetne találni. Legalább kárpótolja magát a bosszuságért egy kis haszonnal.

Egyszerre, mikor Jokli legjavában alkuszik egy sváb asszenynyal és égre-földre esküdjök, hogy olyan fejre való kendőt nem kapni még a fábrikánsnál sem mint az övé: örvöngő kaczaj csapódik a Jokli fülébe. Hátra fordul, és kicsibe mult, hogy meg nem ütötte a guta.

Egy deli sváb legény ott állt a Toncsi fejénél és nagy phlegmatikusan gyujtogatta a gyufákat és rendre odatartogatta a Toncsi jobbik szeméhez, ha vajjon megpislantja-e? A Toncsi balszeme határozottan tiltakozott a tréfa ellen, de a jobbik szeme (jelen esetben a rosszabb) semmit sem tudott az egészről. Észre sem vette.

— Fekete hályog! — hangzott mindenfelől. A Jokli sántája — vak! Azután chorusban ismétlődött az az otromba kaczaj, és belenyilallott a Jokli lelkébe olyan keservesen, olyan fájón. Nem mintha Jokli már előbb rá nem jött volna társának eme fogyatkozására is: hiszen tudta, rég tudta ő azt, de mi köze ahoz másnak? Minek azt mindjárt dobra ütni? Nem elég, hogy a sántaságát úgy megpanaszolják, hogy sajtáságos biczegő járása fölött annyit gúnyolódnak: most még a vaksága miatt is meg kelljen szenvednie!

Keserű érzelmekkel vezette be Jokli este a lovát a dülékeny istállóba; szomoruan simogatta végig Toncsi kusza sörényét, midőn elébe rakta a drága szénát, biztatta, hogy csak egyék, és ne busuljon, mert ő ezentul sem fogja szemére lobbantani a gyarlóságát, valamint eddig sem tevő: Toncsi ma kedvetlen volt, kelleetlenül harapdálta az abrakot és rá sem hajtott a szép szóra.

Jokli lerakodott a taligáról. Bevitte batyuját az istállóba és a Toncsi példájára ő is leheveredett. Csakhamar odalopódzott mellé az álom tündére és ölébe fogta a Jokli kóczos fejét és addig-addig beszélte tele mindenféle mézes-mázás szavakkal, hizelgő, nyájas beszédekkel, míg Jokli minden földi bajt feledve csöndes boldog álomba szenderült. És minő furákat tudott álmodni a Jokli! Ma azt álmodta, hogy egy nagy „khillébe“ (zsidó község) megtették „roshhakólnak“ (zsidó bíró), a mi a képzelhető legnagyobb tisztesség és ő száz husz esztendeig viselte ezt a hivatalt, épített templomot és alapított mindenféle jótékony intézeteket, többek közt egy menedékházat sánta és vak lovak számára, a hol a Toncsi — mindkét minősítvénynyel dicsekedhetvén — praesideált.

És Jokli még sok esztendeig örvendhetett volna magas hivatalának, ha valaki fel nem cibálja édes álomból.

A Toncsi volt-

Fájdalmasan nyerítve, vihogva, sánta lábaival a földet kaparva, reszkető testével le-lehajolva gazdájához és fejét, vállát meg-megnyalogatva — úgy keltegette, úgy nógatta, hogy keljen fel, mert baj van.

Jokli forró nehéz cseppeket érzett végig folygni arcán, mintha meleg friss vér lett volna — felszökött a vaczokról — meggyujtotta a mécset — azután össze csapta a kezét, az irtózat elzsibbasztotta nyelvét, belékaposzkodott a szénatartóba és bambán, a fájdalom és megöbbenés által eltorzított arcczal, tátott szájjal, elfojtott lélegzettel bámult hűséges lovára, míg szemei lassan megteltek könnyekkel és feloldódzván nyelve, elkezdett bögni, hogy az egész szomszédság összefutott.

Valami hallatlan történt, valami vérlázító, a mit a toll irtózik leírni, a mi megfertőzteti a képzeletet, ha költemény; és bélyeget sűt az emberi nyomoruságra, ha igaz! Egy pokoli fajzat, egy galád, hitvány, nyomorult kölyök helyét nem találva, pajkosságból, tréfából belopódzott az istállóba és orozva kiszurta a szegény Toncsi egyetlen ép szemét! . . .

És mindez azokban a régi jó időkben történt, melyekért Jokli oly elszántan kardoskodott. Ez és még sok egyéb. Ki győzné azt mind elmondani. De akkor Jokli még fiatal, alig negyven éves volt és az ember tulajdonképpen nem a régi jó időket szereti, hanem saját fiatalágát, melyet azok bűbajos fényvel visszatükröznek.

Azután a baleset után Jokli ismét nyakába vette a világot és gyalog járt úgy mint azelőtt, hanem tiz álló esztendeig feléje se nézett annak a falunak, kerülte, mind a belpoklost.

Ezalatt a tiz év alatt nem változott Joklinak egy hajaszála sem, — mi volt Joklinak tiz esztendő! — De a faluban sok minden megváltozott.

(Folyt. követk.)

Felelős szerkesztő: Zsengeri Samu.